

Jarosław KARDAŚ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-1517-6215

Federacja Rosyjska wobec problemu afgańskiego w okresie 2014–2021

Streszczenie: Sytuacja wewnętrzna w Afganistanie stanowiła niezwykle ważny punkt odniesienia dla rosyjskiej polityki zagranicznej w XXI w. Rosja od wielu lat uważnie obserwuje wszystko to, co ma miejsce w tym państwie, bowiem procesy zachodzące w Afganistanie mocno wpływają na region Azji Centralnej, a ten, przez władze na Kremlu, jest uznawany za własną strefę wpływów. Na potrzeby niniejszego artykułu została stworzona hipoteza badawcza, zakładająca, że dla Moskwy, przejście władzy przez talibów w Afganistanie, jest szansą na zwiększenie swoich wpływów w tym rejonie Azji, ponieważ konsekwentnie od 2014 r. Rosja prowadziła politykę wspierania tej ekstremistycznej grupy. W tekście wykorzystano metodę instytucjonalno-prawną (przy określeniu problemu afgańskiego w dokumencie strategicznym, jakim jest *Koncepcja polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej z 2016 r.*), a także metodę decyzyjną (przy charakterystyce działań, jakie podejmowane były przez rosyjskie władze wobec talibów w okresie 2014–2021).

Słowa kluczowe: Federacja Rosyjska, Afganistan, talibowie, polityka zagraniczna

Wstęp

Rosja od kilku lat stara się wrócić do roli światowego mocarstwa. Świadczy o tym m.in. jej zaangażowanie w wojnie na Bliskim Wschodzie (w Syrii czy Libii) po tzw. *arabskiej wiosnie*, a także jej polityka wobec Afganistanu po 2014 r. Wynika to w dużej mierze z przeświadczenia o słabości Zachodu wśród rosyjskich elit politycznych. Patrząc na zapisy, które znalazły się w ostatniej dekadzie w rosyjskich dokumentach strategicznych, określających politykę zagraniczną tego państwa, można wysnuć wnioski, że to świat zachodni (Stany Zjednoczone, państwa Unii Europejskiej) obwiniany jest przez władze na Kremlu za destabilizację wielu regionów świata. Rosjanie, starając się wykorzystywać porażki wizerunkowe Zachodu w Afryce Północnej, na Bliskim Wschodzie, czy na obszarze azjatyckim, dążą do zwiększenia w tych regionach swoich wpływów.

Sytuacja wewnętrzna w Afganistanie stanowiła niezwykle ważny punkt odniesienia dla rosyjskiej polityki zagranicznej w XXI w. Rosja od wielu lat uważnie obserwuje wszystko to, co ma miejsce w tym państwie, bowiem procesy zachodzące w Afganistanie mocno wpływają na region Azji Centralnej, a ten, przez władze na Kremlu, jest uznawany za własną strefę wpływów. Gdy spojrzymy jednak na rosyjską politykę wobec Afganistanu w XXI w., to zauważymy, że podlegała ona ewolucji. W pewnych okresach obserwowaliśmy zintensyfikowanie działań wobec tego państwa ze strony Moskwy (np. w latach 2001–2002, 2007–2009), a w niektórych nieco pasywną postawę (jak np. w okresie 2003–2006). Należy stwierdzić, że pomimo tej zmienności podstawowe cele Federacji Rosyjskiej w stosunku do Afganistanu pozostają ciągle te same. W interesie

Moskwy leży bowiem osłabienie wpływów innych światowych graczy w tym regionie świata, przy równoczesnym uzależnianiu (politycznym, militarnym, gospodarczym) władz w Kabulu od Kremla. Z kolei, gdy spojrzymy na politykę rosyjską wobec talibów, to można stwierdzić, że Rosja postrzegала tę ekstremistyczną grupę, jako ważny element utrudniający pełną stabilizację Afganistanu. Ta całkowita stabilizacja Afganistanu nigdy nie była w pełni zgodna z interesami Kremla, bowiem oznaczałaby sukces polityki amerykańskiej, a to stanowiłoby wzrost znaczenia Waszyngtonu w całym regionie (Menkiszak, 2011, s. 7–8).

Na potrzeby niniejszego artykułu została stworzona hipoteza badawcza, zakładająca, że dla Kremla, przejęcie władzy przez talibów w Afganistanie jest szansą na zwiększenie swoich wpływów w tym rejonie Azji, ponieważ konsekwentnie od 2014 r. Rosja prowadzi politykę wspierania tej ekstremistycznej grupy. W tekście wykorzystano metodę instytucjonalno-prawną (przy określeniu problemu afgańskiego w dokumencie strategicznym, jakim jest *Koncepcja polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej* z 2016 r.), a także metodę decyzyjną (przy charakterystyce działań, jakie podejmowane były przez rosyjskie władze wobec talibów w okresie 2014–2021).

Afganistan w rosyjskim dokumencie strategicznym określającym kierunki polityki zagranicznej

Afganistan od wielu lat jest niezwykle ważnym państwem dla Federacji Rosyjskiej pod kątem strategicznym. Przemawiają za tym kwestie historyczne, geograficzne oraz polityczne (Menkiszak, 2011, s. 10). Tereny afgańskie już od XIX w. były przedmiotem rywalizacji rosyjsko-brytyjskiej. Także w XX w. radzieckie państwo starało się wywierać coraz to większy wpływ na rządzących Afganistanem, czego przykładem był zamach stanu z 1978 r., wywołany przez proradzieckich wojskowych. Doprowadziło to do tego, że od owego puczu państwo to stało się sojusznikiem ZSRR. Efektem tych wydarzeń było zbrojne wystąpienie części społeczeństwa afgańskiego, co wywołało interwencję radziecką w 1979 r. W nocy z 25 na 26 grudnia 1979 r. blisko 100 tys. radziecka armia przekroczyła granice Afganistanu i rozpoczęła interwencję zbrojną. Przez blisko 10 lat wojska ZSRR prowadziły bardzo krwawą wojnę z islamską opozycją, która była wspierana przez Pakistan, a także przez Stany Zjednoczone. Dla ZSRR była to niezwykle kosztowna operacja, zarówno pod kątem finansowym (kosztowała około 3 miliardy dolarów), jak i również pod względem strat w ludziach (ponad 14 tys. zabitych, około 54 tys. rannych). Rosjanie duże wydatki ponosili także z racji wspierania ówczesnego promoskiewskiego rządu w Kabulu (Szypielewicz, 2015). Wielu badaczy wskazuje, że interwencja radziecka w Afganistanie była tym samym, czym był Wietnam dla Stanów Zjednoczonych (Roszkowski, 1998, s. 314).

Gdy charakteryzujemy drugi z wymienionych czynników (czyli geograficzny) należy zaznaczyć, że Afganistan położony jest w bliskim sąsiedztwie Azji Centralnej, która uznawana jest za obszar wpływów Moskwy. Zdaniem rosyjskich elit sytuacja w Afganistanie może mieć duży wpływ na republiki tego regionu, a co za tym idzie, także na samą Rosję (zwłaszcza pod kątem zagrożeń asymetrycznych, takich jak: terroryzm czy przestępczość zorganizowana). Ponadto Afganistan jest państwem łączącym obszar by-

łego ZSRR z Azją Południową, która również jest bardzo istotnym regionem z punktu widzenia interesów Kremla (Menkiszak, 2011, s. 10).

Afganistan jest również ważny z punktu widzenia szeroko pojętych kwestii politycznych (zarówno w wymiarze międzynarodowym, jak i wewnętrznym) dla Rosji. Rosyjskie elity zainteresowane były/są zmniejszeniem wpływów innych globalnych graczy w tym państwie. Z kolei w samej Rosji interwencja w Afganistanie doprowadziła do tzw. syndromu afgańskiego (Szypielewicz, 2015). Rozpatrywać go można na dwóch płaszczyznach. Efektem blisko 10-letniej wojny było powstanie sporej grupy inwalidów wojennych, którzy stanowili (i nadal stanowią) ważny problem społeczny. Oprócz tego, w wyniku interwencji w Afganistanie, powstało pewne przeświadczenie, że rosyjskie wojska nie powinny w większym stopniu podejmować działań militarnych poza granicami Federacji (Menkiszak, 2011, s. 12).

Biorąc pod uwagę wskazane czynniki nie może dziwić fakt, że do Afganistanu odnoszą się rosyjskie dokumenty strategiczne, określające politykę zagraniczną tego państwa. W Federacji Rosyjskiej rolę taką pełnią *Koncepcje polityki zagranicznej*. W ostatnim okresie przyjęto dwa takowe dokumenty (w 2013 i w 2016 roku). Gdy spojrzymy na poszczególne zapisy, które się w nich znalazły, możemy dojść do wniosku, że ich autorzy dokonują bardzo negatywnej oceny stanu współczesnych relacji międzynarodowych. Oba te dokumenty napisane są w duchu antyzachodnim (szczególnie ten z 2016 r.). Nie jest to oczywiście przypadek, bowiem w tym okresie doszło do dużych napięć w relacjach Rosji ze światem zachodnim. Istotne znaczenie w tym kontekście odegrała aneksja Krymu (z marca 2014 r.) oraz wojna na Wschodzie Ukrainy (która rozpoczęła się w kwietniu 2014 r.). Rosyjskie władze oskarżają Stany Zjednoczone i państwa Unii Europejskiej o prowadzenie polityki, która destabilizuje wiele obszarów na świecie (np. Bliski Wschód, Afrykę Północną, czy region byłego ZSRR). Autorzy *Koncepcji polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej z 2016 r.* wyrażają przekonanie, że to głównie z inspiracji Stanów Zjednoczonych, doszło do tzw. *arabskiej wiosny* i utraty władzy przez wielu autokratów na tych terenach. W dokumencie tym również wskazano, że obszar azjatycki będzie coraz bardziej zyskiwał na znaczeniu (w porównaniu do świata zachodniego) w systemie międzynarodowym (Rodkiewicz, 2016).

Jeden z punktów *Koncepcji polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej z 2016 r.* odnosi się bezpośrednio do Afganistanu. Autorzy dokumentu wprost stwierdzają, że zagrożeniem nie tylko dla Rosji, ale także dla innych państw poradzieckich może być niestabilność Afganistanu. Czynnikiem destabilizującym może być również opuszczenie go przez większość międzynarodowych kontyngentów wojskowych. Wskazano w tekście dokumentu, że rosyjskie władze za pomocą różnych instrumentów (głównie organizacji międzynarodowych takich jak: ONZ, Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, Wspólnota Niepodległych Państw czy Szanghajska Organizacja Współpracy) będą dążyć do ustabilizowania sytuacji w tym państwie przy „poszanowaniu praw i interesów wszystkich zamieszkujących je grup etnicznych” (Указ, 2016). Autorzy dokumentu zwracają również uwagę na zagrożenia asymetryczne, które mają swoje źródło w Afganistanie. Federacja Rosyjska ma dążyć do likwidacji zagrożeń terrorystycznych, a także do zwalczania produkcji i handlu narkotykami w tym państwie. Niwelowanie tych zagrożeń ma ogromne znaczenie dla Moskwy, ponieważ może istotnie wpłynąć na inne państwa z tego regionu (w tym państwa Azji Centralnej).

Relacje Federacji Rosyjskiej z talibami w latach 2014–2021

Rosyjskie władze zaczęły nawiązywać kontakty z talibami już w 2014 r. Związane to było w dużym stopniu z tym, iż nowym prezydentem Afganistanu został Aszraf Ghani. Ów polityk realizował politykę *stricte* proamerykańską i nie dążył do rozwijania intensywniejszej współpracy z Federacją Rosyjską. Była to dość istotna zmiana, bowiem poprzedni prezydent – Hamid Karzaj, który sprawował tę funkcję w latach 2002–2014 (Gajda, 2014) przykładał dużą wagę do dobrych relacji z Rosją. Widać to było nie tylko w wypowiedziach, które padały z ust tego polityka, ale także w realnych działaniach w czasach jego rządów. Przykładem tego jest chociażby prośba, z jaką zwróciły się afgańskie władze do Rosji w listopadzie 2008 r., występując o pomoc militarną. Prośba ta, spotkała się z pozytywną odpowiedzią ze strony ówczesnego rosyjskiego prezydenta Dmitrija Miedwiediewa (*Rosja*, 2009). Federacja Rosyjska w czasach prezydentury Miedwiediewa współpracowała również z afgańskimi władzami przy zwalczaniu organizacji przestępczych, zajmujących się handlem narkotykami (*Miedwiediew*, 2011).

Podjęcie dialogu z talibami (od 2014 r.) wynikało też z tego, że Stany Zjednoczone od kilku lat nie miały jasno określonej strategii politycznej wobec tego obszaru. Patrząc na to w szerszym kontekście należy stwierdzić, że Rosja (do czasu przejścia władzy przez talibów w 2021 r.) starała się wykorzystać wszystkie słabości amerykańskiej polityki wobec Afganistanu w czasach prezydentury Donalda Trumpa. Widać to było chociażby w trakcie kampanii prezydenckiej w 2016 r., podczas której kandydat republikanów bardzo rzadko wypowiadał się na temat problemu afgańskiego. Ponadto władze Stanów Zjednoczonych (a także samo amerykańskie społeczeństwo) wydawały się być już zmęczone nieudanymi próbami wypracowania kompromisu pomiędzy talibami a afgańskim rządem. To, co w teorii wydawało się być absolutną podstawą do osiągnięcia porozumienia (czyli poszanowanie zapisów znajdujących się w ustawie zasadniczej, ucięcie wszelkich relacji z Al-Kaidą, czy wstrzymanie działań zbrojnych) okazało się być nie do zaakceptowania przez obie strony wewnętrznego konfliktu. Waszyngtonowi nie udało się również stworzyć efektywnego formatu rozmów pokojowych, który doprowadziłby do rozwiązania problemu afgańskiego. Widząc fiasko polityki amerykańskiej w tym aspekcie, władze na Kremlu chciały wcielić się w rolę mediatora, który byłby efektywniejszy w swoich działaniach niż państwa zachodnie (Kugiel, 2017). Doprowadziło to do tego, że nawiązując relacje z talibami, Rosjanie nie zaprzestali kontaktów z oficjalnym afgańskim rządem. W dalszym ciągu rozwijali z nim relacje polityczne, gospodarcze i wojskowe. Szczegółne znaczenie dla władz w Kabulu miała współpraca militarna, bowiem Rosjanie przekazywali helikoptery MI-17, karabiny AK-47 oraz różne rodzaje amunicji (Kugiel, 2017). Moskwa starała się przekonać afgański rząd również do tego, aby ten wyraził zgodę na przystąpienie Afganistanu do Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SzOW). Tego typu zabiegi wpisywały się w szerszą strategię rosyjskich władz, które od wielu lat dążyły do rozszerzenia o kolejne państwa tej struktury integracyjnej (efektem tego było dołączenie do SzOW Indii i Pakistanu w 2017 r.) (Kaczmarek, 2018, s. 364). Działania w ramach Szanghajskiej Organizacji Współpracy (do której przynależą m.in. Chiny) miały doprowadzić do wzrostu stabilizacji na obszarze centralno-azjatyckim (zwłaszcza pod kątem bezpieczeństwa) oraz miały być barierą utrudniającą zwiększanie wpływów Stanów Zjednoczonych w tym strategicznym dla wielu mocarstw regionie (Kardaś, 2016, s. 255).

Trzeba także zaznaczyć, że po 2014 r. Rosjanie starali się również tworzyć pewne międzynarodowe formaty, które miały zajmować się rozwiązaniem problemu afgańskiego. Często wywoływało to jednak sporo kontrowersji. Przykładem tego było zorganizowanie w grudniu 2016 r. spotkania, na którym dyskutowano o tym problemie tylko z przedstawicielami Chin i Pakistanu (Stepanova, 2018, s. 13). Wywołało to duży sprzeciw ze strony samych władz afgańskich, a także ze strony Stanów Zjednoczonych (Jagielski, 2017). Szczególnie istotne znaczenie miało zaproszenie delegacji talibów do Moskwy w listopadzie 2018 r. Chciano wówczas w ramach tzw. *formatu moskiewskiego* doprowadzić do pokojowego rozwiązania problemu afgańskiego. W spotkaniach tego formatu oprócz Rosji, Chin i Iranu uczestniczyli przedstawiciele państw regionu Azji Centralnej (Kazachstanu, Turkmenistanu, Uzbekistanu, Tadżykistanu, Kirgistanu) oraz Azji Południowej (Indii i Pakistanu) (*Wprowadzenie...*, 2021). Od czasu wspomnianego spotkania przedstawiciele talibów zapraszani byli do Rosji jeszcze kilka razy. Do spotkań doszło m.in. w lutym i w maju 2019 r. Szczególne znaczenie miało to drugie spotkanie, którego oficjalnym powodem było upamiętnienie setnej rocznicy nawiązania relacji dyplomatycznych Rosji z Afganistanem. Co ciekawe, w spotkaniu tym, uczestniczył były prezydent Hamid Karzaj. Z kolei w kolejnych, które odbyły się w listopadzie 2018 r. i lutym 2019 r. nie wzięli udziału przedstawiciele ówczesnych afgańskich władz (*Talibowie...*, 2019). Dialog Rosji z talibami był oczywiście bardzo krytykowany przez stronę amerykańską oraz przez polityków rządzących Afganistanem. Padały argumenty, że tego typu spotkania mają służyć uzgadnianiu tego, w jaki sposób Rosja ma wspierać militarnie talibów w walkach z rządem (Rodkiewicz, Żochowski, 2021). Odpierając tego typu zarzuty, rosyjskie władze posługiwały się stwierdzeniem, że podejmując dialog polityczny z tą grupą, wyręczają *de facto* samych Amerykanów przy wypracowywaniu porozumienia pomiędzy dwiema zwaśnionymi stronami konfliktu (Jagielski, 2017).

Rosjanie uzasadniając taką postawę wobec talibów, powoływali się na zagrożenie ze strony „Państwa Islamskiego” w samym Afganistanie (Калиновский, 2021). W *Koncepcji polityki zagranicznej* z 2016 r. działalność tej organizacji uznano za jedno z większych wyzwań dla bezpieczeństwa współczesnego świata, postulując już od 2015 r. powołanie międzynarodowej koalicji przeciwko niej (Dyner, 2017). Wykorzystując rywalizację pomiędzy dwoma grupami fundamentalistów islamskich, władze na Kremlu chciały w ten sposób wzmocnić swoje wpływy w tym państwie, a przy tym zniwelować zagrożenie dla swojego bezpieczeństwa wewnętrznego. W odróżnieniu od talibów, bojownicy „Państwa Islamskiego” stawiali sobie za cel walkę religijną w różnych częściach świata, w ramach globalnego *dżihadu*. Stanowiło to duże zagrożenie dla samej Rosji, zwłaszcza na Kaukazie Północnym oraz na obszarach znajdujących się w bliskiej odległości od Azji Centralnej. Sporą grupę bojowników ISIS w Afganistanie stanowili członkowie „Islamskiego Ruchu Uzbekistanu” (Jaremba, 2018, s. 171), których celem było przeniesienie walk na obszar Azji Centralnej do Kotliny Fergańskiej. Niektóre źródła (np. rosyjska ambasada w Tadżykistanie) wskazywały, że na północnych obszarach Afganistanu mogło działać nawet 3 tys. bojowników ISIS (Dutkiewicz, 2021).

Pomijając fakt realnego zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego Rosji ze strony „Państwa Islamskiego”, należy jednak stwierdzić, że Rosjanie w pewien polityczny sposób starali się wykorzystać zagrożenie ze strony ISIS, wskazując, że zwalczanie tej formacji powinno być priorytetem dla całej społeczności międzynarodowej (także

w kontekście nawiązywania współpracy z innymi radykalnymi grupami, rywalizującymi z „Państwem Islamskim”). Bardzo podobnej retoryki używano w latach 2014–2016, kiedy to starano się współpracą przy zwalczaniu ISIS w Syrii i Iraku, polepszyć relacje ze światem zachodnim. Po aneksji Krymu, dokonanej w marcu 2014 r. i nałożeniu szeregu sankcji na Rosję przez państwa Unii Europejskiej i Stany Zjednoczone, przedstawiano wspólną walkę z „Państwem Islamskim” jako coś, co miało odwrócić uwagę Zachodu od agresywnej polityki, stosowanej przez rosyjskie władze wobec swoich sąsiadów. Zwłaszcza tych, którzy zaczęli prowadzić niezależną politykę zagraniczną. Przykładem tego było m.in. przemówienie Władimira Putina na 70. Zgromadzeniu Ogólnym Organizacji Narodów Zjednoczonych we wrześniu 2015 r., w którym to stwierdził, że: „tak jak koalicja antyhitlerowska, koalicja przeciw ISIS mogłaby połączyć w swoich szeregach różne siły, gotowe zdecydowanie przeciwstawić się tym, którzy, jak naziści, sieją zło i nienawiść” (*Выступление...*, 2015). Często też Rosjanie używali tego argumentu, by wyrzucić presję na państwa Azji Centralnej, szczególnie na Tadżykistan. Podbijanie poczucia zagrożenia (zawyżając liczby bojowników „Państwa Islamskiego” w Afganistanie) miało skłonić władze w Duszanbe do większej współpracy w kwestii bezpieczeństwa z Federacją Rosyjską (Blank, Kim, 2018, s. 20). Wizyta szefa Federalnej Służby Bezpieczeństwa Aleksandra Bortnikowa w Tadżykistanie w maju 2019 r. jest tego dobrym przykładem (*Talibowie...*, 2019).

Reakcja Federacji Rosyjskiej na ewakuację kontyngentu amerykańskiego z Afganistanu w 2021 r.

Szybkie wycofanie się kontyngentu amerykańskiego z Afganistanu i przejście władzy przez talibów dla Rosji miało dwojakie konsekwencje. W szerszym ujęciu, ta błyskawiczna ewakuacja doprowadziła nie tylko do osłabienia międzynarodowego wizerunku Stanów Zjednoczonych, ale również do zmniejszenia wpływów Waszyngtonu w regionie Azji Centralnej (Lorenz, 2021). Trzeba jednak zaznaczyć, że obecność kontyngentu zachodniego w Afganistanie po 2001 r. przez niemal całą pierwszą dekadę XXI w. była w wielu aspektach pozytywna dla Rosjan. Zwalczanie talibów przez Amerykanów było uważane za zmniejszenie zagrożenia terrorystycznego w Rosji, a także za ograniczenie zagrożeń asymetrycznych w Azji Centralnej (Siddique, 2020). Dotyczyło to w dużej mierze niwelowania takich zjawisk jak: handel bronią czy handel narkotykami na tym obszarze (Dyner, Legieć, 2021). Przykładem rosyjskiego zaangażowania w likwidację drugiego ze wspomnianych zjawisk, może być wspólna z amerykańskimi agentami akcja, wymierzona w handlarzy narkotyków z 2010 r. (Jauffret, 2014, s. 110). W ostatnich latach doszło jednak do ewolucji stanowiska rosyjskiego. Na Kremlu zaczęło obowiązywać przekonanie, że wzrost znaczenia talibów, może ograniczyć wpływy amerykańskie w regionie. Pierwsze symptomy takiego podejścia można było zaobserwować na przełomie pierwszej i drugiej dekady XX w., kiedy to prezydentem Afganistanu był Karzaj, który starał się wypracować polityczne porozumienie z talibami (Menkiszak, 2011, s. 8).

Gdy analizujemy rosyjskie cele polityczne z perspektywy 2021 r. to należy stwierdzić, że w interesie Moskwy było doprowadzenie do jak najszybszej ewakuacji kontyngentu amerykańskiego z tego państwa. Wpisuje się to w zjawisko antyamerykanizmu, które

w ciągu ostatnich lat jest bardzo mocno dostrzegalne wśród rosyjskich elit. Niektórzy eksperci są nawet zdania, że rosyjskie władze, będąc zaślepione tą ideą, są w stanie nawiązać współpracę z każdym rządem, który nie jest sojusznikiem Waszyngtonu. Jest to w dużej mierze pokłosie polityki Joe Bidena, który niejednokrotnie przedstawiał współczesne relacje międzynarodowe jako starcie świata autokratycznego z demokratycznym (zaliczając Rosję oczywiście do pierwszego z nich) (Safranchuk, Zhornist, 2021). Z kolei w węższym ujęciu w wycofaniu się Stanów Zjednoczonych z Afganistanu, Rosjanie upatrywali swoją szansę na to, aby odegrać jeszcze ważniejszą rolę w negocjacjach pomiędzy talibami a stroną rządową.

Nie ulega jednak wątpliwości, że szybkość ewakuacji kontyngentu amerykańskiego z Afganistanu i błyskawiczne przejście władzy przez talibów zaskoczyły rosyjskie władze. Rosjanie przewidywali, że po wyjściu Amerykanów, Afganistan na długie lata będzie pogrążony w wewnętrznym konflikcie, który mógłby być przez Moskwę odpowiednio wykorzystany. Słabość wewnętrzna tego państwa pozwoliłaby rozgrywać walczące strony, co byłoby oczywiście zgodne z interesem Kremla. Tak realizowana polityka bardzo mocno utrudniałaby osiągnięcie stabilizacji wewnętrznej Afganistanu, co niewątpliwie w dużej mierze niweczyłoby starania Stanów Zjednoczonych z okresu misji stabilizacyjnej (Dyner, Legieć, 2021).

Rosjanie mają jednak wobec nowych afgańskich władz określone oczekiwania. Dotyczą one w dużej mierze sfery bezpieczeństwa i niwelowania zagrożeń asymetrycznych. Władzom na Kremlu szczególnie zależy na tym, aby granica afgańsko-tadżycka oraz afgańsko-uzbecka była bezpieczna, a także na tym, aby talibowie powstrzymali eksport terroryzmu, fundamentalizmu, nielegalnej migracji oraz przestępczości narkotykowej (Bryc, 2021). Dla Rosji ma to istotne znaczenie, ponieważ nie chce ona, aby obszar Azji Centralnej został zdestabilizowany pod kątem bezpieczeństwa. Władze na Kremlu, w zamian za spełnienie tych postulatów, oferowały międzynarodowy lobbing na rzecz uznania rządu talibów przez inne państwa (Rodkiewicz, 2021). Po wydarzeniach z sierpnia 2021 r. Rosjanie nie raz dawali sygnały, że mogą podjąć działania, aby „Taliban” został usunięty z listy organizacji terrorystycznych, co mogłoby mocno wpłynąć na międzynarodowe uznanie nowych afgańskich władz. Nie jest to oczywiście łatwe, co często podkreśla sam Władimir Putin. Warto również zaznaczyć, że w samej Rosji działalność „Talibanu” jest zakazana (decyzja w tej sprawie zapadła jeszcze w 2003 r.) (Gaafar, 2021). „Taliban” jest zresztą cały czas uznawany za jedną z najbardziej groźnych organizacji terrorystycznych działających w dzisiejszym świecie. W samym 2019 r. członkowie tej formacji odpowiadali za ponad tysiąc aktów terroru, w wyniku których zginęło około 5 tysięcy osób (Woźniak, 2021).

Po wydarzeniach w Afganistanie z sierpnia 2021 r. w rosyjskich mediach przeważały jednak pozytywne przekazy dotyczące talibów. Często podkreślano, że jest to siła, która przeciwstawia się wpływowi amerykańskiemu i która jednocześnie cieszy się sporym poparciem społecznym. Bardzo często wykorzystywano w tych przekazach kwestię tzw. konserwatywnych wartości, które cały ruch oporu reprezentuje, i które jednocześnie są ważne dla znacznej części afgańskiego społeczeństwa (Rodkiewicz, 2021). Jest to kolejny przykład tego, że rosyjska propaganda stara się przeciwstawiać wartości zachodnie tym, które występują na danym obszarze. Prokremlowskie media zastrzegają przy tym, że tradycyjne wartości mogą być zagrożone poprzez „agresywną” (ich zdaniem) politykę Stanów Zjed-

noczonych oraz ich sojuszników. W podobnym tonie bardzo często wypowiada się sam rosyjski prezydent, który przedstawia Rosję jako tę, która jest swoistą ostoją konserwatywnych wartości (Bershidsky, 2021). Identycznej argumentacji używają także niektórzy lokalni liderzy podmiotów tworzących Federację Rosyjską (m.in. przywódca Czeczenii Ramzan Kadyrow, który nie raz straszył własnych obywateli nadmiernym wpływem zachodnich wartości). Rosyjskie władze coraz częściej do tych aspektów odwołują się już nie tylko w swoich wypowiedziach, ale również w dokumentach strategicznych. Przykładem tego jest *Strategia bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej* podpisana przez Władimira Putina 2 lipca 2021 r., w której to zapisano, że ważnym zadaniem dla władz jest „obrona tradycyjnych rosyjskich duchowo-moralnych wartości, kultury i pamięci historycznej” (Указ, 2021). Warto również zaznaczyć, że cały ten dokument (podobnie jak *Koncepcja polityki zagranicznej* z 2016 r.) napisany został w duchu antyzachodnim. Wskazano w nim wprost, że państwa zachodnie (głównie Stany Zjednoczone) są największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa narodowego byłego supermocarstwa. Bardzo szczegółowo opisano katalog zagrożeń płynących z USA i z państw Unii Europejskiej, co z pewnością stanowi jedną z istotniejszych różnic w porównaniu do *Strategii bezpieczeństwa narodowego* z 2015 r. (Rodkiewicz, Żochowski, 2021b).

Po przejściu władzy przez talibów nie zmienił się również inny rosyjski cel, ten dotyczący utworzenia forum międzynarodowego, w ramach którego dyskutowanoby o problemie afgańskim. Chodzi tutaj oczywiście o stworzenie takiego formatu politycznego, zrzeszającego kilka regionalnych i globalnych mocarstw, który kontrolowałby to, czy proces polityczny w Afganistanie przebiega w sposób jak najmniej gwałtowny (Rodkiewicz, Żochowski, 2021). Przykładem tego były m.in. spotkania przedstawicieli Rosji, Stanów Zjednoczonych, Chin i Pakistanu w ramach grupy tzw. „Trójka plus” (Sakhi, 2021). Od 2019 r. (czyli od roku, w którym to ten format został stworzony) przeprowadzono szereg spotkań przedstawicieli wyżej wymienionych państw, podczas których omawiano kwestię zakończenia konfliktu afgańskiego.

Warto również zaznaczyć, że Federacja Rosyjska po wydarzeniach z sierpnia 2021 r. bardzo szybko zapewniła ewakuację sporej rzeszy swoich obywateli, a także obywateli innych państw będących członkami Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. Podstawione cztery samoloty przetransportowały ponad 500 ludzi z Afganistanu po tym, jak władza ponownie weszła w ręce talibów. Na pokładzie tych maszyn wszystkie ewakuowane osoby miały dostęp do wody i żywności, a także mogły skorzystać z pomocy lekarskiej (*Rosjanie...*, 2021). Co jednak ważne, wielu rosyjskich ekspertów (takich jak: Achmet Jarłykapow czy Kirill Siemionow) jest zdania, że przejście władzy przez talibów w Afganistanie nie wpłynie na wzrost ekstremizmu islamskiego na obszarach zamieszkałych przez muzułmanów w Federacji Rosyjskiej (zwłaszcza na Kaukazie Północnym) (*Хабӯб...*, 2021).

Zakończenie

Afganistan od XIX w. stanowi ważny punkt odniesienia dla rosyjskiej polityki zagranicznej. Mimo że w samym XXI w. mieliśmy okresy intensywniejszych i bardziej pasywnych działań wobec Afganistanu, to jednak główny cel Kremla pozostaje niezmienny.

Dotyczy to ograniczania wpływów innych globalnych graczy w tym regionie kontynentu azjatyckiego. Talibowie traktowani są w dużym stopniu jako swego rodzaju narzędzie, które może ułatwić osiągnięcie tego celu. Ponowne przejęcie przez nich władzy w 2021 r. doprowadziło do osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych (i szeroko pojętego świata zachodniego) na tym obszarze, a więc było ważnym wydarzeniem z perspektywy interesów Moskwy. Podejmując dialog z talibami już we wcześniejszych latach rosyjskie władze konsekwentnie budowały wizerunek poważnego partnera międzynarodowego, który może ułatwić funkcjonowanie nowych afgańskich władz na arenie międzynarodowej.

Author Contributions

Conceptualization (Konceptualizacja): Jarosław Kardaś

Data curation (Zestawienie danych): Jarosław Kardaś

Formal analysis (Analiza formalna): Jarosław Kardaś

Writing – original draft (Piśmiennictwo – oryginalny projekt): Jarosław Kardaś

Writing – review & editing (Piśmiennictwo – sprawdzenie i edytowanie): Jarosław Kardaś

Competing interests: The author have declared that no competing interests exist (Sprzeczne interesy: Autor oświadczył, że nie istnieją żadne sprzeczne interesy)

Bibliografia

- Bershidsky L. (2021), *Putin próbuje uwieść zachodnich konserwatystów. To kolejna oportunistyczna gra Moskwy*, <https://forsal.pl/swiat/rosja/artykuly/8285432,putin-probuje-uwiesc-zachodnich-konserwatystow-to-kolejna-oportunistyczna-gra-moskwy-opinia.html>, 17.12.2021.
- Blank S., Kim Y. (2018), *Making Sense of Russia's Policy in Afghanistan*, <https://www.ifri.org/en/publications/etudes-de-lifri/russieneireports/making-sense-russias-policy-afghanistan>, 19.12.2021.
- Bryc A. (2021), *W Afganistanie rozpycha się teraz Rosja. W co gra z talibami?*, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2141150,1,w-afganistanie-rozpycha-sie-teraz-rosja-w-co-gra-z-talibami.read>, 17.12.2021.
- Dutkiewicz P. (2021), *Worn Cliché Turning into Reality: What's Next After US/NATO Leaving Afghanistan*, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/after-us-nato-afghanistan/>, 20.12.2021.
- Dyner A. M. (2017), *Nowa koncepcja rosyjskiej polityki zagranicznej*, https://pism.pl/publikacje/Nowa_Koncepcja_rosyjskiej_polityki_zagranicznej, 18.12.2021.
- Dyner A. M., Legieć A. (2021), *Perspektywy polityki Rosji wobec Afganistanu*, https://pism.pl/publikacje/Perspektywy_polityki_Rosji_wobec_Afganistanu, 15.11.2021.
- Gaafar A. (2021), *Putin o talibach. Chce ich usunąć z listy organizacji terrorystycznych*, <https://tech.wp.pl/autor/adam-gaafar/6102018978030721>, 17.12.2021.
- Gajda J. (2014), *Wybory prezydenckie i koniec ISAF – zmiany nie tylko dla Afganistanu*, <https://pulaski.pl/wybory-prezydenckie-i-koniec-isaf-zmiany-nie-tylko-dla-afganistanu/>, 16.12.2021.
- Хабиб извинился после упреков в равнодушии к мусульманам Афганистана (2021), <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/367394/>, 21.12.2021.
- Jagielski W. (2017), *Wsparcie talibów to rewanż wobec Zachodu? Zobacz, czego Rosja może dziś szukać w Afganistanie*, <https://forsal.pl/artykuly/1020955,rosja-w-afganistanie-wsparcie-talibow-to-rewanz-wobec-zachodu.html>, 16.12.2021.

- Jaremba M. (2018), *Islamski Ruch Uzbekistanu – od lokalnego ekstremizmu do Państwa Islamskiego*, „Historia@Teoria”, vol. 1, nr 7.
- Jauffret J. C. (2014), *Afganistan 2001–2013. Kronika przepowiedzianego braku zwycięstwa*, Warszawa.
- Kaczmarek M. (2018), *Bezpieczeństwo Azji Wschodniej i Pacyfiku*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, red. R. Zięba, Warszawa.
- Калиновский А. (2021), *Стабильность, а не месть? Чего хочет Россия в Афганистане*, <https://globalaffairs.ru/articles/ne-mest-afganistan/>, 21.12.2021.
- Kardaś J. (2016), *Federacja Rosyjska a procesy integracyjne na obszarze Azji Centralnej. Rola destabilizacyjna czy integrująca?*, w: *Unia Europejska wobec Azji Centralnej. Uwarunkowania regionalne i międzynarodowe*, red. R. Fiedler, T. Wallas, Poznań.
- Kugiel P. (2017), *Wzrost zaangażowania Rosji w Afganistanie: konsekwencje międzynarodowe*, https://pism.pl/publikacje/Wzrost_zaanga_owania_Rosji_w_Afganistanie_konsekwencje_mi_dzynarodowe, 17.12.2021.
- Lorenz W. (2021), *Zwycięstwo talibów w Afganistanie – konsekwencje wewnętrzne i międzynarodowe*, <https://www.pism.pl/publikacje/zwyciestwo-talibow-w-afganistanie-konsekwencje-wewnetrzne-i-miedzynarodowe>, 17.12.2021.
- Menkiszak M. (2011), *Afgański problem Rosji. Federacja Rosyjska wobec problemu Afganistanu po 2001 r.*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/prace-osw/2011-09-29/afganski-problem-rosji-federacja-rosyjska-wobec-problemu>, 18.12.2021.
- Miedwiediew odwiedzi Afganistan* (2011), <https://www.wprost.pl/swiat/228184/miedwiediew-odwiedzi-afganistan.html>, 17.12.2021.
- Rodkiewicz W. (2021), *Rosja wobec przejęcia władzy w Afganistanie przez talibów*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-08-24/rosja-wobec-przejecia-wladzy-w-afganistanie-przez-talibow>, 17.12.2021.
- Rodkiewicz W. (2016), *Straszenie zwrotem ku Azji – nowa Koncepcja polityki zagranicznej Rosji*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-12-07/straszenie-zwrotem-ku-azji-nowa-koncepcja-polityki-zagranicznej-rosji>, 18.12.2021.
- Rodkiewicz W., Żochowski P. (2021a), *Rosja wobec sytuacji w Afganistanie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-07-15/rosja-wobec-sytuacji-w-afganistanie>, 15.11.2021.
- Rodkiewicz W., Żochowski P. (2021b), *Wróg z Zachodu. Nowa rosyjska strategia bezpieczeństwa*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-07-08/wrog-z-zachodu-nowa-rosyjska-strategia-bezpieczenstwa>, 18.12.2021.
- Rosja udzieli Afganistanowi pomocy wojskowej* (2009), https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artikul/rosja;udzieli;afganistanowi;pomocy;wojskowej,177,0,419761.html, 16.12.2021.
- Rosjanie ewakuują 500 osób z Afganistanu* (2021), <https://www.rp.pl/wydarzenia/art18849161-rosjanie-ewakuuja-500-osob-z-afganistanu>, 18.12.2021.
- Roszkowski W. (1998), *Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku*, Warszawa.
- Safranchuk I., Zhornist V. (2021), *The Taliban Enigma and the Polycentric World. The Benefits of Being Independent*, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/taliban-polycentric-world/>, 22.12.2021.
- Sakhi N. (2021), *How Russia, China, and Iran will shape Afghanistan's future*, <https://www.atlantic-council.org/blogs/new-atlanticist/how-russia-china-and-iran-will-shape-afghanistans-future/>, 21.12.2021.
- Siddique A. (2020), *Explainer: What Does Russia Want In Afghanistan?*, <https://www.rferl.org/a/explainer-controversy-over-alleged-russian-bounties-for-taliban-to-kill-u-s-troops-puts-spotlight-on-moscow-s-motives-history-in-afghanistan/30697171.html>, 21.12.2021.
- Stepanova E. (2018), *Russia's Afghan Policy in the Regional and Russia-West Contexts*, <https://www.ifri.org/en/publications/etudes-de-lifri/russieneireports/russias-afghan-policy-regional-and-russia-west>, 21.12.2021.

- Szypielewicz A. (2015), *Syria jak Afganistan? Widmo „cynkowych chłopców”*, <https://tvn24.pl/swiat/rosyjska-interwencja-w-syrii-a-wojna-w-afganistanie-ra586833-3315664>, 21.12.2021.
- Talibowie w Moskwie, czyli afgańska intryga Rosji* (2019), <https://warsawinstitute.org/pl/talibowie-w-moskwie-czyli-afganska-intryga-rosji/>, 16.12.2021.
- Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации* (2021), <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>, 18.12.2021.
- Указ Президента Российской Федерации от 30.11.2016 г. Об утверждении Концепции внешней политики Российской Федерации* (2016), <http://kremlin.ru/acts/bank/41451/page/1>, 18.12.2021.
- Woźniak M. (2021), *Najbardziej śmiertelności wśród terrorystów*, <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/najbardziej-smiercionosni-wsrod-terrorystow>, 17.12.2021.
- Wprowadzenie talibów na salony* (2021), <https://www.rp.pl/polityka/art19033281-wprowadzanie-talibow-na-salony>, 16.12.2021.
- Выступление Владимира Путина на Генассамблее ООН. Полный текст* (2015), <https://tsn.ua/ru/politika/vystuplenie-vladimira-putina-na-genassamblee-onn-polnyy-tekst-495285.html>, 16.12.2021.

The Russian Federation towards the Afghan problem in the period 2014–2021

Summary

The internal situation in Afghanistan has been an extremely important point of reference for Russian foreign policy in the 21st century. Russia has been closely monitoring everything that is taking place in this country for many years, because the processes taking place in Afghanistan have a strong impact on the Central Asian region, and this, by the authorities, in the Kremlin, is considered its own sphere of influence. For the purposes of this article, a research hypothesis was created, assuming that for Moscow, the Taliban's takeover of power in Afghanistan is an opportunity to increase its influence in this region of Asia, because since 2014 Russia has consistently pursued a policy of supporting this extremist group. The article uses the institutional and legal method (in defining the Afghan problem in the strategic document, the Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation of 2016), as well as the decision-making method (in characterizing the actions taken by the Russian authorities against the Taliban in the period 2014–2021).

Key words: Russian Federation, Afghanistan, Taliban, foreign policy

